

“Zo’n grote investering was spannend, maar wat wonen we nu toch fijn”

Stap voor stap naar een duurzame en comfortabele woning, deel 3

“Op de bank zaten we vaak in de tocht en boven was het op zonnige dagen te heet om te werken. De kozijnen bleken rot en waren aan vervanging toe.” Joris van Boxtel woont met zijn vrouw en twee kinderen in een modern jaren negentig huis in Goirle. Hij is projectleider van het kennis- en leertraject ‘Thuis energie besparen doe je zo’ en wilde zelf ook ervaren wat het betekent om met je woning aan de slag te gaan. “Practice what you preach.”

Heerlijk wonen

“Zes jaar geleden zijn mijn vrouw en ik hier komen wonen, in dit mooie huis uit 1998. Mijn vrouw was toen hoogzwanger van onze dochter, dus we zijn er ingetrokken zonder iets aan het huis te doen. Na een aantal jaar hebben we de badkamer vervangen, maar verder hadden we nog niks gedaan. Toen ik in 2019 voor mijn werk in contact kwam met huisfluisteraars Felix van Gemen en Lars Boelen zijn we opnieuw over ons huis gaan nadenken. Zij lieten ons zien hoe belangrijk de combinatie is van goede ventilatie en isolatie. Nu hebben we nieuwe kozijnen met triple glas en balansventilatie met warmteterugwinning. En boven hebben we een automatisch screen tegen de zon. Het is nu heerlijk wonen: stil, comfortabel en gezond.”

Joris van Boxtel koos voor balansventilatie

Thuis energie besparen doe je zo is een project van het programma Sociale Innovatie in de Energietransitie van de provincie Noord-Brabant en Enpuls. Hierin onderzoeken Joris en zijn collega's wat er gebeurt als je mensen inzicht geeft in hun woning en het gesprek aangaat over hun woonwensen. Het blijkt dat het helpt als mensen de oorzaak kennen van tochtklachten, muffe luchtjes of hittestress. Met dit inzicht komen ze sneller in beweging. En als ze dat op een slimme manier doen, verbeteren ze ook de energieprestaties van hun woning.

Geen standaard adviesrapport

Samen met de huisfluisteraars ging Van Boxtel op zoek naar bewoners die actief met hun woning aan de slag wilden en nieuwsgierig waren

7 succesfactoren

De warmtetransitie speelt zich grotendeels achter de voordeur af. Hoe krijgen gemeenten de inwoners mee? Deze vraag staat centraal in het project *Thuis energie besparen doe je zo* van het programma Sociale Innovatie in de Energietransitie van de provincie Noord-Brabant en Enpuls. De oplossing ligt bij de mensen zelf. Wat drijft hen? Op basis van de opgedane ervaringen en lessen uit de gedragswetenschappen zijn 7 succesfactoren voor een haalbare en betaalbare warmtetransitie geformuleerd, waarmee gemeenten de inwoners in beweging kunnen krijgen:

- 1 De gemeente werkt in het belang van de inwoners.
- 2 In de buurt komt alles samen.
- 3 Organiseer een bondgenoot voor de bewoners die aan de slag willen.
- 4 Het beste plan maakt de bewoner zelf.
- 5 Vertraag om te versnellen.
- 6 Organiseer betaalbaarheid en wees eerlijk over geld.
- 7 Goed voorbeeld doet volgen.

“Bewoners herkennen zichzelf in het verhaal”

naar dat ‘gehuisfluister’. Zo ontstonden er kennis- en leertrajecten in vijf Brabantse gemeenten. De deelnemers kregen geen standaard energieadvies maar een goed gesprek; geen standaard adviesrapport maar een persoonlijk verslag vol ideeën. Een blog noemen ze het zelf. Het is een wezenlijk onderdeel van het succes: het blog is het verslag van de metingen en gesprekken met de bewoners. Het bevat een overzicht van kleine klussen en grotere oplossingen, waarmee de bewoners hun eigen plan kunnen maken om stapsgewijs hun huis te verbeteren. Het verslag is geen adviesrapport, maar een weergave van de inzichten die de bewoners en de huisfluisteraars samen hebben opgedaan. Bewoners herkennen zichzelf in het verhaal.

Geen losse maatregelen

Van Boxtel: “Het belangrijkste voordeel van deze aanpak is dat we de hele woning bekijken. Mensen kunnen zo een integraal plan maken voor de komende jaren. Daarbij focussen we ons op de totale woonlasten. De stappen die ik persoonlijk gezet heb, verdienen we niet terug met de energierekening. Maar wanneer ik kijk naar alle woonlasten, inclusief onderhoud, dan is het plaatje ineens een stuk rooskleuriger. Het was heel spannend om zo’n grote investering te doen in ons huis, maar het resultaat mag er zijn: we wonen nu heerlijk, in een gezond en comfortabel huis. En onze energielasten zijn een stuk lager.”

Omgekeerde wijkaanpak

Gemeenten zijn druk bezig met de warmtetransitie. Per wijk willen zij de gemeente aardgasvrij maken. Met dit kennis- en leertraject wil het programma SIE aantonen dat er een nieuwe aanpak nodig is waarbij de gemeente in gesprek gaat met de bewoners. “Een topdown ingerichte wijkaanpak werkt niet. Wij willen ervaring opdoen met een

omgekeerde aanpak. We beginnen bij enthousiaste individuen. We helpen hen om een eigen plan te maken. Daarna raken hun burens enthousiast en vervolgens de hele buurt. Samen groeien we ergens naar toe. Comfort, gezondheid, veiligheid, betaalbaarheid en duurzaamheid zijn allemaal onderdeel van een goed woningverbeterplan. Voor iedereen.”

Huis voor huis

Om de klimaatdoelstellingen van het kabinet te bereiken, moeten de komende jaren duizend huizen per dag van het aardgas af. “Prima, maar doe het niet per wijk, maar individueel. De focus op aardgas vind ik ook niet goed. We moeten woningen klaar maken voor lage temperatuur verwarming, daarmee komt duurzame verwarming binnen bereik: elektrisch, waterstof, een warmtenet of met koeienscheten, ons maakt het niet uit, wij hebben een plan. Het helpt om eerst vragen te stellen voordat je met allerlei plannen komt: Wil ik hier blijven wonen? Wat is er fijn aan mijn huis? Wat wil ik veranderen? Zo kom je tot een plan voor je huis. Hetzelfde kun je doen met de hele wijk. Dat kost tijd en lijkt duurder, maar uiteindelijk levert het betere keuzes op.”

Chantal en haar man Rob druk aan het klussen in hun nieuwe huis

Van Boxtel heeft ook een eigen kijk op het subsidiëren van losse maatregelen. Dat kan ook anders vindt hij. “Premier Rutte heeft ons ooit duizend euro beloofd. Laten we die gebruiken om mensen te helpen om een persoonlijk plan te maken. Ik ben er van overtuigd we zo meer mensen kunnen motiveren om de mouwen op te stropen en aan de slag gaan.”

Olievlek

Na de eerste vijf woningen is het kennis- en leertraject uitgebreid. In vijf gemeenten pakken ze nu vijf veel voorkomende huizen aan. De bewoners krijgen professionele begeleiding van huisfluisteraars. Die geven inzicht in het energieverbruik en energieverlies. Ze luisteren naar de wensen en dromen van de eigenaren. En ze denken mee over oplossingen. Dit loopt nu in Eindhoven, Veldhoven, Terheijden, Laarbeek en Roosendaal.

In Terheijden zijn de inzichttrajecten voor de woningen al afgerond. Energiecoöperatie TEC en de gemeente zijn zo enthousiast dat ze nog eens vijftig woningen gaan doormeten met de blowerdoortest (een methode om de luchtdichtheid van een huis te meten, zie de vorige artikelen in dit drieluik). De kosten worden gedeeld door de gemeente en het programma SIE. Het doel is om uiteindelijk alle inwoners van Terheijden inzicht te geven in hun woningen. Zo verspreidt de aanpak zich als een olievlek over de gemeente.

Bondgenoot

Het is voor veel bewoners een uitdaging om in actie te komen, zelfs wanneer duidelijk is wat ze willen. Er zijn nog altijd vragen en knopen die doorgehakt moeten worden. In deze fase zouden ze graag hulp krijgen van een onafhankelijke begeleider. Een bondgenoot noemt Van Boxtel dat. “Ik heb zelf hulp gehad van de huisfluisteraars, maar het had ook iemand van de energiecoöperatie kunnen zijn. Ik schat dat je met vijftien uur begeleiding een heel eind komt. Met hun hulp kon ik de juiste vragen stellen aan installatiebedrijven en de beste offertes uitkiezen. Dat heeft me geholpen om de juiste keuzes te maken en kosten te besparen. We kozen voor balansventilatie en nieuwe kozijnen met HR+++ glas. Boven hebben we een automatisch scherm om de zon buiten te houden. De cv-ketel staat nu op 45 graden. Alleen als het buiten tien graden vriest, hebben we het winterzonnetje nodig of trekken we een warme trui aan. Met deze stappen hebben we al dertig procent bespaard op ons gasverbruik. We moeten nog één stap zetten voor we klaar zijn om van het aardgas af te gaan: een afgiftesysteem dat past bij lage temperatuurverwarming. Maar eigenlijk ging het ons daar niet om. We willen gewoon comfortabel en gezond wonen.”

Het venijn zit in de start

Boelen: “Het venijn zit in de start. Ik weet niet precies wie dit heeft gezegd, maar het klopt heel goed. Als je niet weet wat je wilt, krijg je geen goede resultaten.” Lars Boelen heeft genoeg bewijzen voor deze stelling: “Een huurder kreeg een nieuwe woning toegewezen van de woningcorporatie. Zij moest nog een half jaar wachten omdat het huis

Aanbrengen van schuimbeton in de woonkamer

voor 20.000 euro opgeknapt werd. Daarbij zijn totaal verkeerde keuzes gemaakt. De radiatoren werden vervangen door te kleine radiatoren die in de jaren tachtig al verouderd waren. Het huis kan nu alleen met een aanvoertemperatuur van tachtig graden verwarmd worden, want het grootste probleem is niet aangepakt: de gevels en het dak bleken een gatenkaas. Alle warmte waait meteen naar buiten. Tijdens de verbouwing stond het huis een half jaar lang leeg. In die tijd is 3.000 kuub gas verbruikt. Bizar veel. Waarom heeft de woningcorporatie niets gedaan met de gapende gaten in het dak en gevel? En waarom is bespaard op de radiatoren? Echt onbegrijpelijk.”

Leren door te doen

Huisfluisteraar Felix van Gemen is enthousiast over het kennis en leertraject: “We hebben veel geleerd, bijna teveel om op te noemen, zoals het belang van inzicht voor bewoners of het nut van een onafhankelijke bondgenoot die je kan helpen.” Joris vult aan: “De gemeente moet in gesprek gaan met mensen en gebruik maken van natuurlijke momenten, zoals verhuizingen, verbouwingen en groot onderhoud. Stapsgewijs verduurzamen van je woning werkt goed.”

“Wij zijn klussers, geen kenners”

Chantal van de Heuvel (43) en Rob (49) wonen sinds kort in hun jaren zestig huis in Etten-Leur. Wonen is wel een groot woord trouwens, want hun caravan gebruiken ze als woonkamer en keuken. De benedenverdieping is een grote bouwplaats. Het telefonische interview wordt regelmatig verstoord door hak- en breekgeluiden, want de schoorsteen moet er nog uit.

Op het moment van interviewen is de nieuwe keuken in aantocht. En vijftiwintig zonnepanelen. Chantal vertelt vrolijk over al het werk dat verzet wordt: “Op 21 december kregen we de sleutel. Toen zijn we meteen gaan verbouwen. We hebben eerst de eerste verdieping en de zolder aangepakt: slaapkamers, nieuwe badkamer en werkkamer. Sinds

1 maart wonen we hier. Nu nog zonder de twee kinderen van mijn man. Die komen als het beneden klaar is. Beneden is de vloer eruit gehaald. De grond eronder is vijftig centimeter afgegraven en vervangen door schuimbeton, isolatie en een nieuwe vloer met vloerverwarming.

Geitenwollensokkentype

Chantal werkt voor de gemeente Halderberge. “Ik ben verantwoordelijk voor de transitievisie warmte, dus ik heb wel iets met wonen en verwarmen, ja. Maar ik ben geen geitenwollensokkentype. Ik bedoel, ik rijd nog in een diesel. Toch draag ik graag mijn steentje bij aan het klimaat. Ons doel is een comfortabel huis dat we straks kunnen verwarmen zonder aardgas.”

“Een topdown wijkaanpak werkt niet. Begin bij enthousiaste individuen”

Chantal en Rob kwamen huisfluisteraar Lars Boelen tegen toen ze net hun hele huis hadden gestript. “Alleen de buitenmuren stonden nog overeind. De rest hebben we weggehaald. Lars liet ons zien waar de isolatie niet in orde was. En hij overtuigde ons om alle ruimten aan te sluiten op een nieuw ventilatiesysteem. Dat soort adviezen is veel waard. Wij zijn klussers en kunnen veel zelf doen, maar we zijn geen kenners.”

Toch een CV-ketel

“Aanvankelijk wilden we meteen een warmtepomp, maar toen we om offertes gingen vragen, kregen we hele rare reacties. Leveranciers wilden geen prijzen opgeven en vroegen ons hoeveel het ons waard was. Daarom besloten we om toch maar een CV-ketel te kopen. Die hebben we alleen nodig voor de vloerverwarming beneden en voor het warm water. Boven hangen we airconditioners, voor de enkele keren dat het te koud is op de slaapkamer.”

Chantal heeft ook nog een paar tips voor mensen die hun huis gaan verbouwen: “Ga niet af op de verhalen van aannemers of leveranciers, want die zijn vaak nog erg traditioneel. Zoek mensen die je goed advies kunnen geven, zoals de huisfluisteraars. Of maak gebruik van het energieloket van je gemeente. Met een eenvoudig boerenverstand kom je een heel eind. Je kunt heel veel zelf doen. Gebruik internet om informatie te vinden, want dat is er genoeg. Hoewel: over isoleren is nog weinig beschikbaar. Daar heb je een deskundige voor nodig.” ■

Publicaties

Over de 7 succesfactoren heeft het programma Sociale Innovatie in de Energietransitie een digitaal magazine gepubliceerd en een webinar georganiseerd. Het magazine is te vinden op <https://publicaties.brabant.nl/warmtetransitie>. Het webinar is terug te kijken op [Energie-werkplaatsbrabant.nl](https://www.energie-werkplaatsbrabant.nl), onder het thema Sociale innovatie.